

**II ФОРУМ ПРАКТИКІВ ПАРТИЦИПАЦІЇ
«Громадські бюджети від А до Я»**

Київ, 16-17 листопада 2017 р.

**PB
time**

Шановні друзі,

Вітаємо Вас на Другому форумі практиків партиципації «Громадські бюджети від А до Я», який, сподіваємося, стане простором для презентації успішних практик, обміну досвідом та дискусій стосовно нового та надзвичайно динамічного суспільного явища – бюджету участі.

Наша зустріч є продовженням розмови, яку ми розпочали у 2016 році під час Першого форуму практиків партиципаторного бюджету в Україні «Коли містом керують мешканці», що зібрав представників більше 20 українських і польських громад. Цього року до Києва на «PB time» приїхали посадовці та активісти з більше 100 українських міст, а також муніципалітетів Грузії, Молдови, Польщі. До нас приєдналися експерти з Німеччини, Великої Британії.

Варто відзначити важливу роль міжнародної підтримки у запровадженні партиципаторного бюджетування в Україні, адже саме за підтримки Європейського Союзу та Центральноєвропейської ініціативи у 2014 році у рамках Проекту Фундації ПАУСІ «Бюджети за завданнями» відбулися перші презентації для українських громад польської практики формування бюджетів за безпосередньої участі мешканців.

Протягом 2015-2016 років за сприяння Польсько-Канадської програми підтримки демократії у рамках проектів Фундації ПАУСІ перші українські міста розпочали повноцінне впровадження партиципаторного бюджету, а згодом географія таких міст стрімко почала зростати. Активну допомогу містам у розробці механізмів учасницького бюджетування надавав Проект USAID «Громадяни в дії» Українського незалежного центру політичних досліджень.

З 2016 року підтримка містам та об'єднаним територіальним громадам у реалізації громадських бюджетів надається Проектом Фонду Східна Європа та Фундації ПАУСІ "Публічні бюджети від А до Я: Інформування, активізація та залучення громадянського суспільства".

Проектом передбачається проведення семінарів, тренінгів, надання експертних консультацій та супроводження процесу запровадження бюджету участі, проведення навчальних візитів, підтримка у проведенні інформаційної кампанії, надання програмного забезпечення від Фонду Східна Європа для організації голосування. Проект, який охоплює широкий спектр завдань з розширення участі

громадян у бюджетному процесі, реалізується за фінансової підтримки Європейського Союзу та Проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС), що впроваджується Федерацією канадських муніципалітетів та фінансується Міністерством міжнародних справ Канади.

Особливе значення для поширення практики бюджетів участі в Україні має підтримка, яка здійснюється починаючи з 2016 року Проектом USAID «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II)», що реалізується Інститутом бюджету та соціально-економічних досліджень. ЗМФІ-II надає 53 містам, вибраним на конкурсній основі, методологічну, промоційну та технічну допомогу партиципаторного бюджетування. Зокрема, в рамках Проекту розроблено загальну методологію та концепцію бюджету участі; партнерськими громадськими організаціями «Нова енергія», «Інститут регіонального розвитку», «Подільська агенція регіонального розвитку», ЧБО ЛЖВ «Від серця до серця» надається підтримка містам з організації заходів щодо популяризації бюджету участі серед громадськості; технічна підтримка здійснюється шляхом автоматизації усіх етапів бюджету участі — від подання проектів до е-голосування та звітності про реалізацію - за допомогою електронної системи Громадський проект (розробник - ГО «Соціал Буст»). Цьогорічний Форум практиків партиципації є доброю нагодою обговорити та поширити найрізноманітніший досвід вказаних проектів та ініціатив, оскільки всі вони є співорганізаторами заходу та разом сформуvalи порядок денний зустрічі.

Запрошення іноземних учасників та експертів, розширення міжнародного виміру Форуму стало можливим завдяки підтримці Фонду міжнародної солідарності (Solidarity Fund PL), Fundacja Inna Przestrzeń (м.Варшава), Міжнародної громадської організації «Основи свободи» (Foundations for Freedom).

Бажаємо усім плідної роботи протягом двох днів.

З повагою

Організатори Форуму

ПРОГРАМА ІІ ФОРУМУ ПРАКТИКІВ ПАРТИЦИПАЦІЇ
«Громадські бюджети від А до Я»
 16-17 листопада 2017 року
 м. Київ, Президент Готель, вул. Госпітальна, 12

16 листопада

9.00 – 10.00	<i>Реєстрація учасників. Кава</i>
10.00 – 11.00	Офіційне відкриття Форуму. Міжнародна підтримка впровадження бюджету участі в Україні Модератор: Віктор Лях, президент Фонду Східна Європа зал «Європейський»
11.00 – 12.00	Панельна дискусія Добрі практики громадського бюджету: український та міжнародний досвід (частина I)
12.00 – 12.30	<i>Перерва на каву</i>
12.30 – 13.30	Панельна дискусія Добрі практики громадського бюджету: український та міжнародний досвід (частина II)
13.30 – 14.00	Обговорення, відповіді на питання Модератор: Леонід Донос, координатор проектів Фундації українсько-польської співпраці ПАУСІ зал «Європейський»
14.00 - 15.00	<i>Обід Поселення учасників</i>
15.00 - 17.00	Робота у групах
	Електронні сервіси для супроводження процесу громадського бюджету зал «Європейський»
	Яка модель громадського бюджету потрібна місту? Положення про громадський бюджет 2.0 зал «Предслава» 1
	Авторське співфінансування проектів Бюджету участі: від теорії до практики зал «Предслава» 2

	<p>Як заохотити мешканців до участі у громадському бюджеті. Голосування чи консенсус? <i>зал «Київ»</i></p>
	<p>Як спланувати вдалий громадський бюджет <i>зал «Печерськ»</i></p>
17.00 - 17.30	<i>Перерва на каву</i>
17.30 - 18.30	<p>Представлення результатів групової роботи у секціях. Обмін думками Модератор: Ірина Стасюк, громадська активістка, експерт громадського бюджету, м.Рівне <i>зал «Європейський»</i></p>
19.00 - 20.00	<i>Вечеря</i>
20.00 - 22.00	<i>Вечірня програма</i>

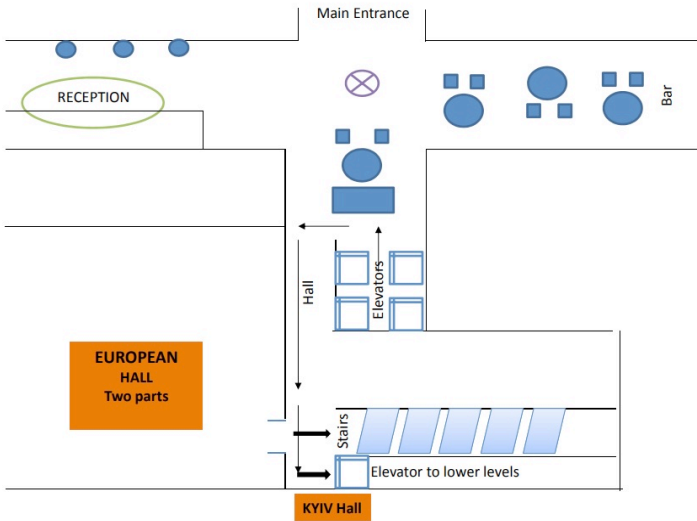
17 листопада

9.00 – 10.00	<p>Панельна дискусія. Калейдоскоп поглядів Модератор: Міхаїл Асліян, експерт з громадського бюджету, муніципалітет Марнеулі, Грузія <i>зал «Європейський»</i></p>
10.00 - 11.30	Робота у групах
	<p>Розширення можливостей громадян для здійснення змін у суспільстві <i>зал «Європейський»</i></p>
	<p>Бюджет участі: побудова довіри чи контроль за коштами міста? <i>зал «Предслава» 1</i></p>
	<p>Які складові ефективної інформаційної кампанії громадського бюджету? <i>зал «Предслава» 2</i></p>
	<p>Різні рівні партиципаторного бюджету. Чи може бути громадський бюджет на рівні держави? <i>зал «Київ»</i></p>
	<p>Стандарти та критерії доброго громадського бюджету <i>зал «Печерськ»</i></p>
11.30 - 12.30	<i>Перерва на каву</i>

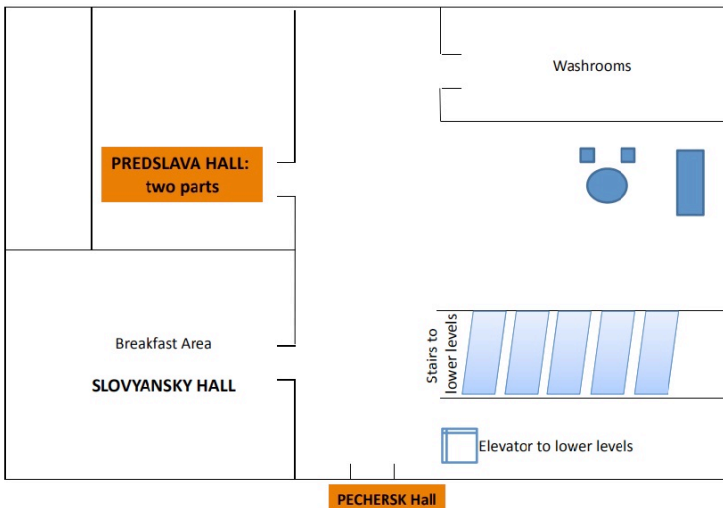
12.30 - 14.00	Робота у групах
	Принципи і значення партиципаторного бюджету та практичні результати його запровадження. Воркшоп <i>зал «Європейський»</i>
	Громадські бюджети в структурі оцінки бюджетної прозорості. Презентація проекту Методології оцінки рівня прозорості місцевих бюджетів <i>зал «Предслава» 1</i>
	Партиципація і урбаністика. Як спільно планувати громадські простори? <i>зал «Предслава» 2</i>
	Забезпечення реальної участі у громадському бюджеті <i>зал «Київ»</i>
	Комунікаційні навички ведучого зустрічі та основи діалогу <i>зал «Печерськ»</i>
14.00 - 15.00	<i>Обід</i>
15.00 - 16.30	Презентація результатів роботи секцій. Підсумки Форуму <i>зал «Європейський»</i>

Розташування залів

President Hotel Ground Level Floor Map

President Hotel 2nd Level Floor Map

Перший день Форуму

Офіційне відкриття Форуму.

Міжнародна підтримка впровадження бюджету участі в Україні

Модератор: **Віктор Лях**, президент Фонду Східна Європа

Термін: 16 листопада, четвер, 10.00 – 11.00

Місце: зал «Європейський»

Виступи:

Мартін Клауке, керівник відділу Належне управління та верховенство права, Представництво Європейського Союзу в Україні

Бронвін Круден, заступник директора відділу міжнародного розвитку, Посольство Канади в Україні

В'ячеслав Негода, перший заступник Міністра регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України

В'ячеслав Зубенко, генеральний директор Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень

Геннадій Пліс, перший заступник голови Київської міської державної адміністрації

Кшиштоф Фільцек, директор Фондації українсько-польської співпраці ПАУСІ

Олександр Кучеренко, директор Проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст»

Матіас Брандт, директор проекту «Інтегрований розвиток міст в Україні», Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Перший день Форуму

Панельна дискусія: Добрі практики громадського бюджету: український та міжнародний досвід (частина I)

Модератор: **Леонід Донос**, координатор проектів Фондації українсько-польської співпраці ПАУСІ

Термін: 16 листопада, четвер, 11.00 – 12.00

Місце: зал «Європейський»

Виступи:

Олександр Біленький, голова Полтавської обласної ради

Міхаїл Асліян, експерт з громадського бюджету, муніципалітет Марнеулі, Грузія

Сергій Мазур, Балтський міський голова

Андрій Табалов, секретар міської ради, м. Кропивницький

Даріуш Крашевський, член Координаційної ради партиципаційного бюджету Варшави, експерт у галузі партиципації, Польща

Андрій Гаращук, заступник міського голови м. Яворова

Перший день Форуму

Панельна дискусія: Добрі практики громадського бюджету: український та міжнародний досвід (частина II)

Модератор: **Ігор Лепьошкін**, Головний експерт, Керівник групи експертів Проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст»

Термін: 1 день Форуму (16 листопада, четвер), 12.30 – 14.00

Місце: зал «Європейський»

Виступи:

Репік Володимир, директор Департаменту фінансів Київської міської державної адміністрації

Пшемислав Гурскі, заступник директора Громадської організації «Топографія», м. Лодзь, Польща

Рената Гредінару, координатор громадського бюджету м. Бельці, муніципальний радник, Молдова

Оксана Деркач, секретар Полтавської міської ради

Сергій Лобойко, голова Центру розвитку інновацій НаУКМА, групи Е-демократія РПР, експерт Фонду Східна Європа, експерт програми EGAP, спів-координатор Громадського бюджету у м. Київ

Перший день Форуму. Робота в групах

Електронні сервіси для супроводження процесу громадського бюджету

Модератор: **Леонід Донос**, координатор проектів Фондації ПАУСІ

Виступи: **Віктор Гурський**, виконавчий директор, SocialBoost

Сергій Карелін, координатор напряму
«Е-демократія» Програми «Електронне врядування
задля підзвітності влади та участі громади» (EGAP)
Фонду Східна Європа

Катерина Борисенко, керівник проекту «Громадський
проект», SocialBoost

Термін: 16 листопада, четвер, 15.00 – 17.00

Місце: зал «Європейський»

На цій сесії ви дізнаєтесь про те які існують електронні сервіси для он-лайн супроводження процесу громадського бюджету в Україні, зможете отримати базові знання про їх роботу, знайти спільні та відмінні риси, отримати відповіді від розробників та навіть стати одним з міст-учасників, які планують використовувати ці електронні платформи для запровадження громадського бюджету. Спробуємо відповісти на питання чи можна оцінити успішність такого сервісу, та які складові зможуть забезпечити цей процес. Визначитись у цьому нам допоможе узагальнений досвід українських міст, конкретні приклади експертів Фонду Східна Європа та засновників платформи «Громадський проект» громадської організації SocialBoost. Разом з вами ми зможемо обговорити важливі питання по темі, а при бажанні і подискутувати з колегами з інших міст.

Як відомо, на початку 2016 року представники громадської організації SocialBoost при підтримці Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень (ІБСЕД) та USAID заснували "Громадський проект" — платформу для автоматизації процесу бюджету участі у містах України, якою вже встигли скористатися більше 500 тисяч мешканців міст по всій Україні та більше 50 міст її використовують на сьогодні. Там представлена можливість голосувати як офлайн так і через сервіси Е-демократії, такі як

BankID, електронний цифровий підпис (ЕЦП), картки жителів деяких міст і навіть міста намагаються залучити до голосування мешканців через банківські термінали і додатки.

Прикладом електронного сервісу є система «Громадський бюджет» від Фонду Східна Європа. Система розробляється як клієнтоорієнтована. Тобто будується на запитах користувачів, та адаптивна до органів місцевого самоврядування: від об'єднаних територіальних громад до обласних рад. Як один із прикладів, Полтавська область, де прийняли участь у голосуванні біля 130 громад. Гнучкий підхід до реалізації, міксування як онлайн так і офлайн голосування із можливістю введення поточної інформації. Сервіс розробляється із вимогою щодо об'єднання з іншими сервісами Е-демократії, розробленими в рамках Програми «Електронне врядування задля підзвітності влади та участі громади» (EGAP) Фонду Східна Європа. І буде доступний для всіх міст, де працює Єдина система місцевих петицій, а це більше 130 громад.

Робота в групі буде направлена на обговорення існуючих викликів для електронних сервісів, стану залучення міст України до розвитку е-демократії, та проблемних питань які виникають в процесі реалізації громадського бюджету на різних рівнях та направлена на пошук ефективних шляхів їх вирішення.

Перший день Форуму. Робота в групах

Яка модель громадського бюджету потрібна місту? Положення про громадський бюджет 2.0

- Модератор: **Максим Лациба**, керівник проекту «Громадяни в дії», ГО «Український незалежний центр політичних досліджень»
- Виступи: **Сергій Лобойко**, голова Центру розвитку інновацій НаУКМА, групи Е-демократія РПР, експерт Фонду Східна Європа, експерт програми EGAP, спів-координатор Громадського бюджету у м. Київ
Іван Лукеря, координатор Центрального офісу реформ при Міністерстві регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України
- Термін: 16 листопада, четвер, 15.00 – 17.00
- Місце: зал «Предслава» 1

В більшості випадків положення органів місцевого самоврядування про бюджетування за участі громадськості (бюджет громадської участі) складається з 7-9 основних розділів/етапів впровадження. Ці етапи мають на меті врегулювати увесь механізм впровадження проекту. Від появи ідеї до повного втілення його в реальність. Положення поділяється на такі розділи: визначення понять та загальні положення, порядок подання та розгляду проекту, організація голосування та, власне, визначення переможців, порядок звітування за результатами реалізації проектів, а також освітньо-інформаційна кампанія.

В той же час, три роки впровадження громадських проектів на практиці показали, що в деяких положеннях є слабкі сторони та відсутні норми, які мають врегулювати громадську участь на етапі розгляду та проведення аналізу проектної пропозиції на предмет можливості реалізації та правильності визначення його вартості, унеможливити залучення «адміністративного ресурсу» під час голосування, врегулювати процес прозорості під час відбору проектів, передбачити можливість контролю автором процесу реалізації проекту та інші.

Відсутність вищезазначених норм певною мірою змінюють акценти, які були визначені на етапі впровадження громадського бюджету, як нового інструменту громадської участі. З ідеї участі мешканців у самоврядуванні,

активізації ініціатив жителів громади, створення громадського простору та удосконалення діалогу між владою і громадою, бюджет громадських ініціатив дещо починає трансформуватися в ще одне джерело «дофінансування» комунальних установ, а саме отримання коштів на заміну старих вікон чи дверей, проведення ремонтних робіт в приміщеннях чи купівлю в найкращому випадку необхідної техніки чи устаткування.

Під час секції «Яка модель громадського бюджету потрібна місту? Положення про громадський бюджет 2.0» будуть обговорюватись такі питання:

- обов'язкові розділи/етапи та норми, які мають бути врегульовані в положенні про бюджет громадської участі;
- склад координаційної ради/конкурсної комісії з питань громадських ініціатив та чи потрібна в ній громадськість;
- зменшення адміністративного впливу під час голосування;
- унеможливлення використання коштів на ремонтні роботи в комунальних установах;
- обсяг «контролю» автором власного проекту.

Перший день Форуму. Робота в групах

Авторське співфінансування проектів Бюджету участі: від теорії до практики

- Модератор:** **Віталій Филенко**, ГО «НОВА Енергія», м. Харків
- Виступи:** **Андрій Полтавець**, заступник міського голови Криворізької міської ради Дніпропетровської області
Крістіна Любич, провідний спеціаліст Бахмутської міської ради Донецької області
- Термін:** 16 листопада, четвер, 15.00 – 17.00
- Місце:** зал «Предслава» 2

Принципи і параметри впровадження Бюджету участі в Україні не закріплено на законодавчому рівні, що дає можливість кожній громаді самостійно тлумачити це поняття.

У 2016-2017 роках багато міст почали адаптувати місцеві програми та конкурси проектів до принципів Бюджету участі.

Такий симбіоз призвів до впровадження у кількох містах обов'язкового авторського співфінансування проектів і як наслідок розподілення частини коштів Бюджету участі між громадськими організаціями міста.

У 2016 році м. Кривий Ріг одним із перших заклало авторське співфінансування в правила Бюджету участі, отримавши за це шквал критики з боку громадськості.

Ключові питання секції:

- Законодавчі та організаційні аспекти авторського співфінансування проектів Бюджету участі.
- Морально-етичні принципи запровадження співфінансування.
- Ризики та перестороги запровадження обов'язкового авторського співфінансування громадських проектів.

Перший день форуму. Робота в групах

Як залучити жителів до процесу громадського бюджету? Голосування або консенсус?

Модератор: **Михайло Аслікіян**, Муніципалітет Марнеулі, Грузія

Виступи: **Ніно Голошвілі**, Муніципалітет Горі, Грузія
Сергій Омелечкін, ГО «Нова енергія», м.Харків

Термін: 16 листопада, четвер, 15.00 - 17.00

Місце: зал «Київ»

Громадський бюджет - це процес, який дозволяє громадськості брати участь у муніципальному плануванні бюджету. Такий механізм широко використовується в світі, в тому числі у 150 польських містах. У Грузії проект Громадський бюджет почався в 2015 році з муніципалітету Марнеулі. У 2016 році місто Горі стало одним з 11 муніципалітетів, де запланували цей проект способом конкурсу. А вже в 2017 році проекти почали впроваджувати в Сачхере і в Боржомі. Для реалізації громадського бюджету було виділено фінансування близько 5% з муніципального бюджету.

На початковому етапі реалізації Громадського бюджету, який проходить весною, координатор проекту, який безпосередньо бере участь у впровадженні проекту, за підтримки представника мера, спільноти, неурядових організацій та інших активних мешканців проводять інформаційні зустрічі в адміністративних одиницях і надають інформацію громадянам про цілі та можливості проекту «Громадський бюджет».

Влітку громадяни в рамках проекту «Громадський бюджет» направляють форми проектних ініціатив в муніципалітет. В термін подачі заявки уповноважена особа муніципалітету перевіряє наданий проект ініціативи на технічні неточності та усуває їх і надає меру рекомендації проектних ініціатив для розгляду на засіданні «Ради громадського бюджету».

Восени на місці адміністративних одиниць в населених пунктах створюється «Рада представників», які на основі консенсусу обирають погоджені пріоритетні проекти ініціатив для подальшого відображення в бюджеті муніципалітету.

Консенсус досягається протягом більш тривалого часу, ніж інші дії. Він активізує творчий заряд, заохочує співпрацю і створює остаточний процес прийняття рішень. Перевага консенсусу полягає в наступному:

- Кращі рішення - оскільки всі беруть участь в цьому процесі, існує висока ймовірність того, що остаточне рішення буде краще, ніж рішення однієї людини;
- Краща продуктивність - оскільки консенсус спрямований на те, щоб розглядати думку члена в процесі прийняття рішень, у кожного є більше мотивації і ефективність співпраці проходить на вищому рівні;
- Краща взаємозалежність в групі - співпраця створює кращу робочу атмосферу і значно зменшує ймовірність розколу.

У цій частині ми будемо робити акцент про важливість належного вирішення питань в процесі бюджету участі. Розглянемо такі теми:

- Який процес впровадження бюджету участі в Грузії?
- Як в муніципалітеті міста Горі обирають проекти за допомогою консенсусу;
- Як населення Грузії бере участь в процесі громадського бюджету та як жителів залучають до цього?
- Як поглибити знання населення з громадської активності, оскільки це велика проблема не тільки в Грузії, але і в інших країнах теж. Як активізувати населення в цілому?
- Яким чином можемо розробляти і вдосконалювати процес громадського бюджету?

Як спланувати вдалий громадський бюджет?

Модератори:	Орест Файфурка, Дзвінка Челепіс - координатори Громадського бюджету Львова.
Виступи:	Наталія Сіланіна , начальник відділу інноваційних проектів департаменту інноваційного розвитку Дніпровської міської ради Леван Бітсадзе , муніципалітет Сачхере, Грузія
Термін:	16 листопада, четвер, 15.00 - 17.00
Місце:	зал «Печерськ»

Від якісної координації та організації проекту значною мірою залежить результат та успішне проведення усіх етапів Громадського бюджету. Як для міст, які впроваджують бюджет участі вперше, так і для міст, у яких вже є досвід впровадження такого механізму, необхідними є :

- Нормативно-правова база з чітко визначеними правами, повноваженнями усіх учасників та вимогами до них;
- Постійна інформаційно-освітня кампанія;
- Стабільна комунікація між усіма учасниками.

У Львові Громадський бюджет, як програма фінансування проектів мешканців та інструмент їхньої безпосередньої участі у розподілі частини бюджетних коштів, діє вже другий рік. У 2016 році львів'яни вперше подали проекти. Тоді їх кількість становила 265, з яких 67 стали переможцями та знаходяться в процесі реалізації у 2017 році. Тематика проектів вказала на найактуальніші потреби містян та на ті, що потребують термінового вирішення.

За підсумками першого року впровадження Громадського бюджету було помітно і певні слабкі сторони процесу, які вдалося відрегулювати за допомогою впровадження обмеження для проектів, які стосуються ремонтів комунальних чи інших підпорядкованих установ, делегування повноважень щодо інформування населення про Громадський бюджет громадським організаціям, спрощення проектної заявки для авторів, розширення можливості проголосувати.

2017 рік показав збільшення цікавості львів'ян до Громадського бюджету. Подано 303 проекти, а динаміка голосування дозволяє роботи прогноз, що кількість голосів за проекти Громадського бюджету

щонайменше вдвічі перевищить результати минулого року. Водночас зростання довіри населення до Громадського бюджету посилює відповідальність влади за реалізацію проектів - переможців.

Під час секції «Як Координатору спланувати вдалий Громадський бюджет?» будуть обговорюватись такі питання :

- Які права та повноваження повинні мати координатори та модератори Громадського бюджету?
- Які проблеми та виклики можуть стояти перед містами під час першого року впровадження Громадського бюджету?
- Які адміністративні, нормативні та фінансові документи є необхідними та як їх підготувати?
- Що необхідно зробити на різних етапах впровадження бюджету участі з позиції координатора та адміністратора процесу?

Другий день Форуму

Панельна дискусія. Калейдоскоп поглядів

- Модератор: **Міхаїл Асліян**, експерт з громадського бюджету, муніципалітет Марнеулі, Грузія
- Виступи: **Подолання байдужості у суспільстві та заохочення населення до участі**
Джон Бонд, Стратегічний консультант, «Ініціативи зі справедливого врядування», Велика Британія
- Управління житловими районами Берліну**
Лукас Борн, експерт з міського планування, м. Берлін, Німеччина
- Термін: 17 листопада, п'ятниця, 9.00 – 10.30
- Місце: зал «Європейський»

Розширення можливостей громадян для здійснення змін у суспільстві

Модератор:	Вікторія Вдовиченко , кандидат історичних наук, магістр зовнішньої політики, м. Київ
Виступи:	Мері Лін , письменниця, редакторка, член організації Ініціативи змін (IofC), Велика Британія
Термін:	17 листопада, п'ятниця, 10.00 – 11.30
Місце:	зал «Європейський»

Одним із покликань громадського бюджету є врегулювання несправедливості, забезпечення потреб тих, хто цього потребує, налагодження сталих соціальних зв'язків та співпраця. Замість конкуренції за ресурси будь-то фінансові або людські, виникає розуміння потреби справедливого розподілення заради добробуту кожного.

Зміни починаються з кожного з нас та можуть мати великий вплив на оточуюче середовище. Справедливий, мирний та сталий світ не можливий без особистого внеску кожного.

Про те як знайти в собі сили для прощення, відкритися світу для довіри, мирно та спільно врегульовувати конфлікти та багато чого іншого Ви дізнаєтеся під час спілкування з Мері Лін, яка протягом 20 років була редактором журналу "For Change", що публікує відверті історії лідерів змін. Мері є членом організації «Ініціативи змін» та працює в Міжнародній програмі за розширення прав жінок, яка діє за принципом «мирних кіл»: об'єднання жінок з 43 країн, які діляться досвідом, підтримують одна одну, працюють спільно над залагодженням конфліктних ситуацій в громадах.

Організація «Ініціативи змін» (IofC) - це всесвітній рух людей різних культур і передумов, які прагнуть до трансформації суспільства через зміни мотивів і поведінки людей, починаючи з власних.

Під час сесії учасники отримають натхнення та бачення, як об'єднувати людей, з метою вирішення потреб, починаючи з самих себе.

Бюджет участі: побудова довіри чи контроль за коштами міста?

- Модератори: **Олена Нижник**, ВГО «Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень»
Орест Микита, ГО «Інститут Регіонального Розвитку», м. Львів.
- Виступи: **Павло Бакунець** – міський голова Яворова, Львівської області.
- Термін: 17 листопада, п'ятниця, 10.00 – 11.30
- Місце: зал «Предслава» 1

Участь громадян у бюджетному процесі, зокрема у визначенні пріоритетів розподілу та використанні коштів міських бюджетів, є вимогою часу. Громадський (партиципаторний) бюджет/бюджет участі - інструмент прямої демократії та дієвий механізм взаємодії громади з органами місцевого самоврядування, за допомогою якого жителі міста (селища, ОТГ) мають можливість брати участь у прийнятті рішень на місцевому рівні щодо розподілу частини бюджетних коштів на втілення суспільно-корисних ініціатив.

Представники територіальної громади мають реальну можливість обговорювати та брати участь у прийнятті політичних рішень. В результаті до формування бюджету участі долучається значна частина громади міста, навіть ті, хто скептично налаштований до місцевої влади. Місцеві політики мають можливість вибудовувати більш тісний зв'язок із виборцями, а члени територіальної громади відчують більше довіри до влади. Таким чином відбувається постійний діалог між територіальною громадою та місцевою владою.

Коли представники громади, шляхом участі у публічному процесі, визначають напрями спрямування коштів місцевих бюджетів, значно зменшуються можливості для корупції, розтрат, «відкатів». Таким чином громадою встановлюється контроль за використанням коштів владою. Рішення місцевої влади зі спрямування видатків бюджету є більш обґрунтованими, коли їх прийняття та реалізація ґрунтуються на більшій поінформованості, щодо потреб територіальної громади та під її наглядом. Таким чином одночасно формується механізм взаємодії влади та громади, а також присутній громадський контроль.

Під час роботи секції розглянемо яким має бути механізм партнерства влади і громади в процесі реалізації партиципаторного бюджету, як поширити громадський вплив на бюджетні процеси, як побудувати ефективну систему моніторингу та контролю виконання громадських проектів. Обговоримо позитивні практики вибудовування довіри між владою та громадою в містах України та шукатимемо відповідь на окреме запитання:

Бюджет участі очима влади та громади: як знайти порозуміння?

Які складові ефективної інформаційної кампанії громадського бюджету?

- Модератори: **Людмила Проценко**, експерт Громадського бюджету, член Координаційної ради з впровадження Громадського бюджету в м. Черкаси
Євген Перевезенцев, експерт Громадського бюджету, член робочої групи з впровадження Громадського бюджету у м. Кременчук
- Виступи: **Пшемислав Гурскі**, м. Лодзь (Польща)
Олексій Дубовий, м. Черкаси
Роман Каць, м. Кременчук
- Термін: 17 листопада, п'ятниця, 10.00 – 11.30
- Місце: зал «Предслава» 2

На цій сесії ви дізнаєтесь про те яку інформаційну кампанію в сфері громадського бюджету можна вважати вдалою та які складові зможуть забезпечити її успішність. Визначитись в цьому нам допоможе узагальнений досвід українських міст, конкретні приклади експерта з Польщі (м. Лодзь) та українських експертів з Кременчука та Черкас. Разом з вами ми зможемо обговорити важливі питання по темі, а при бажанні і подискутувати з колегами з інших міст.

Інформаційна кампанія в сфері Громадського бюджету, як і сам процес в цілому, є циклічною і безперервною, тому, як кожен окремий етап, потребує висвітлення та інформаційної підтримки.

Залежно від етапів впровадження, різняться способи і методи розповсюдження інформації. І тут важливим фактором виступає професійність того, хто супроводжує цей процес. Цілі інформаційної кампанії вирізняються на кожному конкретному етапі, але є і спільні риси - привернення уваги суспільства до бюджету участі та проблем, які потребують вирішення.

Інформаційну кампанію можна поділити на 2 частини:

- Комплекс заходів поширення інформації розроблений та впроваджений органами місцевого самоврядування за бюджетні кошти – поліграфія, зовнішня реклама, інформування про ГБ в ЗМІ, соціальних мережах, система голосування;

- Інформування населення авторами проектів, які були подані та допущені до голосування – агітація за свої ідеї в місцях згуртування людей, різноманітних установах (торгові центри, дитячі садки, школи) та вдома свого району.

Розглянемо приклад інформаційної кампанії в Польщі. Там інформаційний супровід процесу Громадського бюджету надають фахові громадські організації, які перемогли в конкурсі, як краща пропозиція. Можливо і нам потрібно залучати на конкурсній основі професіоналів?

По місту Черкаси курсують вже другий рік тролейбуси брендovanі логотипом Громадського бюджету міста, безкоштовно КП «Водоканал» розміщує рекламу на своїх платіжках, в міських маршрутках розміщені рекламні плакати, автори проектів користуються промоційними еко-торбами, чашками, ручками, блокнотами тощо.

Кременчук цього року розробив та реалізовує інформаційну кампанію разом з ГО «Культурний Ді@лог», яка залучила грантові кошти. Громаду інформували різними каналами передачі інформації: листівки, плакати, реклама в ЗМІ, на радіо (усі місцеві радіостанції та радіо на зупинках), тренінги на 24 мікрорайонах міста (контакт-центри, бібліотеки), креативна реклама на стаканчиках для кави.

Не секрет, що засоби масової інформації сьогодні стали головним інструментом формування громадської думки в суспільстві, тому дуже важливо залучати представників ЗМІ до процесу популяризації Громадського бюджету та просування поданих проектів.

Важливим елементом в процесі проведення інформаційної кампанії є підведення підсумків її ефективності за результатами поточного року. Об'єктивний аналіз існуючих методів та способів просування Громадського бюджету - саме те, що разом з вами ми плануємо отримати в результаті проведення нашої секції. У результаті спільної роботи будуть напрацьовані загальні рекомендації, які потім стануть в нагоді зацікавленим в подальшому просуванні Громадського бюджету та слугуватимуть запорукою успіху в проведенні майбутніх інформаційних кампаній.

Різні рівні Громадського бюджету Чи може бути громадський бюджет на рівні держави?

- Модератори:** **Наталія Винниченко**, к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку і оподаткування Науково-навчального інституту бізнес-технологій «УАБС», співголова координаційної ради з громадського бюджету в м. Суми (представник громадськості)
Роман Широких, член робочої групи бюджету участі в м. Полтаві, секретар робочої групи бюджету участі в Полтавській області
- Виступи:** **Ярослав Маркевич**, народний депутат України, голова підкомітету комітету з питань бюджету
Анна Шавиро, заступник керуючого справами - начальник відділу інвестиційної діяльності та проектного менеджменту виконавчого апарату Полтавської обласної ради
Валерій Желіховський, заступник міського голови, Балтська об'єднана територіальна громада
- Термін:** 17 листопада, п'ятниця, 10.00 – 11.30
- Місце:** зал «Київ»

Процес впровадження громадських бюджетів в Україні розпочато з 2015 року. Перші два роки громадський бюджет впроваджувався лише на рівні міст, проте за останній рік українське суспільство отримало досвід впровадження громадського бюджету як на рівні міст, так і на рівні об'єднаних територіальних громад, а з 2017 року вперше бюджет участі впроваджено на рівні області.

Візьмемо до прикладу громадський бюджет Полтавської області. В 2017 році там виділено 2 млн. грн. з обласного бюджету і 2 млн. грн з місцевих бюджетів. Усього було подано 189 проектів. Голосування здійснювалося в паперовому та електронному вигляді, що дозволило залучити 54 539 мешканців області. З числа проектів шляхом голосування обрано 42 проекти-переможці, за які мешканці віддали 149 729 голосів.

В 2017 році запроваджено громадський бюджет в Балтській та Білозірській ОТГ. Вони стали одними з перших з впровадження бюджету

участі на території ОТГ та демонструють різний підхід до реалізації. Зокрема, мають не тільки різні обсяги фінансування проекту (Білозірська ОТГ -150 тис.грн. Балтська ОТГ - 2 млн. грн.), а і різне бачення вартості проектних пропозицій (Білозірська ОТГ-10-50 тис. грн., Балтська ОТГ- до 200 тис.грн.). Цьогоріч Білозірська ОТГ отримала 22 проектні пропозиції, а Балтська ОТГ – 40.

На цьому досвід впровадження громадського бюджету не закінчується. Вже сьогодні є плани щодо реалізації районного бюджету участі та пропозиції впровадження шкільного громадського бюджету. Такий досвід реалізації громадського бюджету на рівні університету є в Республіці Польща. Так Гданський технологічний університет вже має досвід реалізації бюджету участі. Цією установою заплановано на 2018 рік бюджет на рівні 500 000 злотих, з яких 350 000 злотих планується зарахувати на виконання проектів співробітників університету, а 150 000 злотих будуть зараховані на реалізацію студентських проектів. Нещодавно до цього процесу долучився і Варшавський університет, який анонсував бажання впровадити власний громадський бюджет.

Подальші перспективи розвитку громадського бюджету дозволяють зробити висновок про те, що виникає необхідність визначитися, з якими проблемами може супроводжуватися процес громадського бюджету на кожному з цих рівнів. В процесі дискусії планується отримати досвід вирішення однакових проблем на різних рівнях громадського бюджету.

Крім того існує потреба обговорення питання чи можливий громадський бюджет на рівні держави. В світовій практиці відомий позитивний досвід впровадження громадського бюджету на рівні держави, зокрема, в Португалії. При реалізації такого бюджету вдалося залучити 1427 проектних пропозицій.

Чи можливий громадський бюджет на рівні держави в Україні та чи потрібне регулювання процесу зі сторони держави? Що для цього потрібно і як це можливо в рамках українського законодавства?

Робота в групі буде направлена на обговорення проблемних питань, якими супроводжується громадський бюджет на різних рівнях та направлена на пошук ефективних шляхів їх вирішення.

Другий день Форуму. Робота в групах

Стандарти та критерії доброго громадського бюджету. Як забезпечити їх дотримання?

Модератори:	Ірина Стасюк , громадська активістка, експерт Громадського бюджету, м. Рівне
Виступи:	Наталія Величко голова правління ГО «Подільська Агенція Регіонального Розвитку»
Термін:	17 листопада, п'ятниця, 10.00 – 11.30
Місце:	зал «Печерськ»

У цій частині ми поговоримо про стандарти та критерії доброго громадського бюджету, який зараз впроваджується у близько ста українських громадах та у наших сусідів: Польщі, Грузії, Молдові.

Бюджет участі функціонує у різних за розміром містах, об'єднаних громадах, муніципалітетах. У 2015 році міста взяли за основу польську модель партиципаторних бюджетів, адаптувавши її для потреб своїх громад. Чи змогли українські реалії вплинути та змінити польську модель, яку вивчали в 2015му, мабуть з частково можна відповісти на це питання опитавши представників різних міст, які вже пройшли повний цикл реалізації ідеї бюджету участі. Практичний досвід показав наявність в містах та громадах болючих проблем, які тепер мешканці намагаються вирішити через новий інструмент громадського бюджету. Саме тому і з'являється багато проектів «бюджетників», які з одного боку виграють в протистоянні з менш ресурсними ідеями громадськості, а з іншого боку, тим самим частково підриваючи довіру до ідеї участі мешканців в розподілі бюджету. Можливо варто знайти позитивні сторони в цих двох сторонах, адже ніхто не заважає громадськості об'єднатися, в містах прописати положення так, щоб розвивати місто та запрацювало виконання наявних в містах програм фінансування бюджетних установ та закладів сфери освіти, охорони здоров'я, культури та комунального господарства.

Чи дотримуються стандарти, які були запозичені у польських громадах зараз? Як вони змінилися? Які критерії та показники свідчать про те, що процес добре відбувається? Спробуємо відповісти на питання чи можна визначити загальні підходи до визначення стандартів, як оцінити успішність громадського бюджету, та які критерії та складові зможуть

забезпечити цей процес. Разом з вами ми зможемо обговорити важливі питання по темі, а при бажанні і подискутувати з колегами з інших міст.

Як підсумок спільної роботи будуть напрацьовані загальні рекомендації та критерії доброго ГБ, які потім стануть в нагоді зацікавленим в подальшому просуванні Громадського бюджету, та слугуватимуть запорукою успіху в проведенні майбутніх етапів бюджету участі міст України.

Принципи і значення партиципаторного бюджету та практичні результати його запровадження

Модератори: **Даріуш Крашевський**, член Координаційної ради партиципаторного бюджету Варшави, експерт у галузі партиципації, Громадська організація «Маеш голос», Польща

Пшемислав Гурскі, експерт у галузі партиципації, заступник директора Громадської організації «Топографія», м. Лодзь, Польща

Термін: 17 листопада, п'ятниця, 12.30 – 14.00

Місце: зал «Європейський»

Партиципація - це форма візуальної презентації та спосіб мислення про місто, а також - один зі шляхів вирішення проблем і способів напрацювання рішень. Громадський бюджет відкриває нові можливості для спільного прийняття рішень щодо розподілу бюджетних коштів, діяльності місцевих органів влади та розширює можливості громадян в управлінні. Також це один з елементів громадської освіти, коли влада навчається як делегувати частину своїх повноважень, а мешканці – писати проекти та брати участь в управлінні.

На воркшопі від наших польських колег ви дізнаєтеся як саме генерувати ідеї і рішення в процесі партиципаторного бюджетування. За допомогою яких форм співпраці можна досягти діалогу та які інструменти допоможуть у цьому.

Даріуш Крашевський та Пшемислав Гурскі є міжнародними експертами Фондації ПАУСІ та допомагають у впровадженні бюджетів участі в українських громадах.

Громадські бюджети в структурі оцінки бюджетної прозорості. Презентація проекту Методології оцінки рівня прозорості місцевих бюджетів

Презентація:	Анатолій Бойко - координатор громадського партнерства «За прозорі місцеві бюджети», голова Одеської ОО КВУ
Термін:	17 листопада, п'ятниця, 12.30 – 14.00
Місце:	зал «Предслава» 1

У цій частині буде представлено проект Методології оцінки рівня прозорості місцевих бюджетів, застосування якої розпочнеться в грудні 2017 р. Детально буде розглянуто структуру показників та критерії, що стосуються оцінки реалізації партиципативного бюджетування органами місцевого самоврядування. Результати обговорення будуть використані для підготовки остаточного варіанту Методології в цій частині.

Завданнями Методології є демонстрація рівня прозорості місцевих бюджетних процесів та залучення громадян до формування місцевого бюджету та моніторингу його використання, встановлення чітких індикаторів, що слугуватимуть дорожньою картою підвищення прозорості бюджетних процесів на місцевому рівні, надання доступу місцевим громадам до технічної та експертної допомоги для впровадження практик у відповідності до критеріїв Методології оцінки, спрощення доступу організаціям громадянського суспільства та активним громадянам до моніторингу управління публічними фінансами. Очікується що Методологія допоможе органам місцевого самоврядування запровадити рішення та практики бюджетної прозорості, а також залучити громадян до участі в бюджетних процесах на місцевому рівні, що сприятиме підвищенню підзвітності органів місцевого самоврядування.

Критерії Методології оцінки розроблені таким чином, щоб передбачати можливість оцінки прозорості бюджетного процесу кваліфікованими експертами чи представниками громадських організацій, або забезпечити можливості для всіх органів місцевого самоврядування використовувати Методологію для періодичної самооцінки рівня прозорості бюджетного процесу.

Методологія створена Фондом Східна Європа спільно з Громадським партнерством «За прозорі місцеві бюджети!» та Асоціацією міст України в рамках ініціативи «Публічні бюджети від А до Я» за підтримки Європейського Союзу.

Партиципація і урбаністика. Як планувати громадські простори?

Модератори:	Альона Головка , експерт з партиципації, м. Житомир Поліна Ветрова , експерт з урбаністики, м. Гадяч
Виступи:	Лукас Борн , експерт з міського планування, м. Берлін
Термін:	17 листопада, п'ятниця, 12.30 – 14.00
Місце:	зал «Предслава» 2

Місто - це дім для тисяч, мільйонів мешканців.

Громадські простори визначають характер міста. Їх облаштування і доступність відіграють центральну роль. Громадський простір - вітальня громади, тут має бути комфортно та зручно для всіх. Як мешканці змінюють місто, актуалізуючи проблеми та ініціюючи зміни? Як влада, громада та бізнес об'єднуються для досягнення спільної мети? Як ефективно поєднати можливості різних учасників громадського бюджету?

Розглянемо практичні приклади покращення публічних просторів на прикладі малого міста та поговоримо про те, як ініціатива громади перетворилася в ефективний інструмент зв'язку із владою та що відіграло ключову роль. На панельній дискусії порівняємо наш досвід з досвідом німецьких міст та обговоримо, яку ланку в розвитку міста займає громадське бюджетування.

Під час дискусії розглянемо:

- Чому громадський бюджет один з найкращих інструментів покращення публічних просторів і які обов'язкові складові мають бути у процесі підготовки проектів громадського бюджету;
- Як послідовно розвивати громадські простори, перетворюючи їх на місця соціального, інтелектуального й економічного обміну;
- Чому послідовне залучення мешканців до зміни громадських просторів є важливою складовою ефективної реалізації стратегії міського розвитку та чому проекти міського розвитку повинні вписуватися у стратегічні рамки. Наголосимо, що облаштування громадських просторів не можна розглядати відокремлено від загального розвитку;
- Чому урбаністичний розвиток міст неможливий без якісної партиципації.

Другий день Форуму. Робота в групах

Забезпечення реальної участі у громадському бюджеті

Модератор: **Іван Вербицький**, керівник відділу міського розвитку Аналітичного центру CEDOS, редактор української урбаністичної платформи Mistosite. За освітою політолог.

Термін: 17 листопада, п'ятниця, 12.30 – 14.00

Місце: зал «Київ»

Аналітичний центр CEDOS проводить дослідження та аналізує політики заради впровадження доказового прийняття рішень, а також посилення залучення жителів до управління містами.

Неформальна розмова у колі. Будемо говорити про виклики і можливості для громадських бюджетів в Україні стати більш партиципативними. Які є небезпеки перетворення громадських бюджетів на бутафорії і які бутафорії є у громадських бюджетах? Як їх долати? Як збалансувати громадянську участь і політичний піар? Як зробити участь у громадському бюджеті доступною і зручною для літніх людей, незаможних, мігрантів та інших непривілейованих суспільних груп? Як запобігти імітації громадянської участі через використання адмінресурсу чи навіть підкуп у голосуваннях? І, нарешті, як не втратити живу участь під час формалізованого голосування на конкурсі громадських проектів?

Другий день Форуму

Комунікаційні навички ведучого зустрічі та основи діалогу

Модератори: **Павло Козелецький**
Тренер, фасилітатор, м. Київ

Термін: 17 листопада, п'ятниця, 12.30 – 14.00

Місце: зал «Печерськ»

На цій секції учасники матимуть змогу розібратися, за допомогою яких особистих навичок ведучий може ефективно супроводжувати процес діалогу, дізнаються, як емпатія може допомогти під час проведення зустрічей.

Також ми розглянемо як можна організувати процес діалогу. Умовно ми познайомимо вас з методами та прийомами, які допоможуть групі рухатися від контракту до консенсусу. Ви дізнаєтеся, що повинен робити, знати та вміти ведучий - фасилітатор на різних етапах діалогу.

Крім того, ми поділимося з вами знаннями щодо групової динаміки, розповімо, як зробити так, щоб група перетворилась із розрізнених одиниць на єдине ціле.

